

„Све бисмо волеле да смо спонзоруше! Која девојка не воли да обуче фирмирану гардеробу, да руча у отменом ресторану, отпутује на егзотичну дестинацију? Проблем је што неке у томе успеју, а друге им завиде. Многе жене искључиво хоће богаташа. Међутим, новац није најважнија ствар на свету. Такви мушкарци често не посвећују довољно времена и пажње својим женама. Зато су често њихове жене запостављене и несрећне. Као ‘дипломирана’ спонзоруша морате бити спремне на то.“

Овако говори ауторка бестселера *Како уловити мужа* Зорица Карановић, који је продат у више од 50.000 примерака. Као веома читана ауторка она је сигурно имала место у разговору организованом у Полити
кином

културном додатку на тему „Популарна књижевност између тривијалног и елитног“. Ова дебата објављена у три наставка показала нам је сву огољеност и тријумфализам тривијалности и површности у разматрању изузетно значајног питања наше културе – Шта Србија чита. Неки учесници овог панела имали су намеру да одбране не само тривијализацију књижевности већ и продукцију и доминацију домаћих бестселера, тврдећи при томе да је велика читаност један од главних чинилаца у функционисању наше књижевне јавности или, колоквијално речено, књижевне чаршије.

Овај разговор и јесте био слика и прилика бестселер аутора и њиховог схватања књижевности у нашем културном простору. Ма колико су се Татјана Росић и Зоран Паковић трудили да дају неку врсту академског и књижевно теоријског нивоа, у томе их нису следили наши најчитанији писци. Њима очигледно није довољно што су најчитанији, они претендују да буду и арбитри у креирању наших књижевних прилика. Није у том разговору недостајало неодмерених речи, псовки и увреда као део њихове „стваралачке поетике“ и креативне фрустрације. Најнижи ниво је постигнут управо у оном делу када се дисквалifikаторски говорило о писцима који такође достижу велике тираже али не припадају обавезујућем тренду идеолошке и политичке коректности. И ту се нису користили књижевно-теоријски и естетски критеријуми већ се посегло за идеолошком денунцијацијом и личном нетрпељивошћу. Везивати искључиво књижевни популизам и окренутост верским и националним питањима само за ауторке као што су Љиљана Хабијановић-Ђуровић и Мирјана Бобић-Мојсиловић својеврсна је идеолошка симплификација.

Татјана Росић је покушала да укаже на деловање тржишта које као да нема посла са феноменом хибридниh жанрова насталих у сусрету високе и популарне књижевности,

већ са феноменом инфлације књиге и културног популизма у коме нема места ни за какву квалитетну и озбиљну књижевност. Културни популизам се не може везати само за ауторе који обрађују верске, историјске и националне теме већ и за оне који наступају као писци који представљају израз урбаног и политички коректног начина говора. То су само два лица популизма у култури и они се сучељавају на све суженијем литерарном тржишту.

И површан поглед на књиге на врху листе може нам показати како функционише наша верзија производње књижарских хитова. И у томе нисмо никакав изузетак у односу на развијеније културне средине. Али проблем настаје када наши најчитанији писци настоје да се њихова на тржишту веома успешна „литература“ третира не само као производ одређене медијске и маркетиншке машинерије, већ као респектабилна књижевност која успоставља одређени стандард. Јер имамо лажну историју књижевности, како то тврди Исидора Бјелица, насталу као резултат партијских утицаја на формирање естетских стандарда и књижевно теоријских оцена. То је део потпуне вулгаризације књижевног простора у коме најчитанији писци себи додељују улогу јединих могућих пресудитеља. Као да данас не може да се препозна партијски и политички утицај у формирању бестселер листа.

Читаност постаје једино важна и она свему одређује меру и судбину. Тако се ствара посебна политизација у којој се изгубило теоријско расуђивање о естетским достигнућима наше књижевности. Татјана Росић је пружила најбољи одговор наводећи да се по отварању досијеа у Мађарској интелектуална елита морала помирити са чињеницом да су неки од најбољих мађарских писаца друге половине 20. века били полицијски комунистички доушници. Ипак то није променило много, ти доушници су били и остали њихови најбољи писци. Бојим се да би отварање досијеа у Србији показало само огољену стваралачку немоћ наших књижевних доушника.

Најчитанији писци се и у овом разговору позивају или на своју дисидентску прошлост или на личну фрустрацију. Марко Видојковић нам открива да су његове књиге вишеслојне, али је некима довољно што у *Канцама* има пуно секса, пуно „гудре“ а ова књига је дубоко антиполитички роман јер је он као аутор извукао своју фрустрацију као нешто најлепше у животу. Он каже да је читао текст Слободана Владушића о

Канцама

као о говору мржње и идеолошко- маркетиншкој операцији „Видојковић“. „То је лудило“, истиче Видојковић јер Слободан Владушић није полемисао са идејама његовог јунака из прве трећине књиге. А шта је Слободан Владушић заиста рекао. Он је аргументовано показао да је роман

Канце

добро оркестрираном медијском кампањом произведен у незаобилазно бестселер штиво у

коме су се јасно могле препознати идеолошке одреднице тзв. Друге Србије – негирање сваке традиције, националног осећања и инсистирање на личној фрустрацији као основном фону на коме се одиграва бесомучно разарање једног идеолошког обрасца и то у име тзв. политички коректног идеолошког говора. По Видојковићу, реч је о оцени да је написао књигу у којој страствено мрзи Милошевића, све што је он значио и све што је везано за њега. Али стваралачко осмишљавање нихилизма и друштвеног хаоса тражи много веће пре свега књижевно мајсторство. „То је потпуно ретардирано. Мрзим када је неко злонамеран према мени. Јако ми је жао што је међу српским писцима нестао тај стари добри обичај да се са неким пошибаш. Ја се не ужасавам физичке реакције када је неко безобразан. Ако човек није могао да скапира основне тезе и то у врло читаним новинама“, тако објашњава своју поетику аутор бестселера

Канце

.

Невоља настаје када се неко усуди да поквари идеолошку идилу читаног писца коме су песнице главни аргумент у расправи. За Исидору Бјелицу реаговање на те опаске је патетично. То је потпуно неважно. Али Слободан Владушић је аргументованом књижевном анализом нарушио задовољство аутора *Канци* који користи сваку прилику да покаже фрустрирајуће схватање књижевних обрачуна. А критичарско процењивање естетског домета бестселера

Канци

је сасвим патетично и непотребно јер је реч о једном од најчитанијих и нагрлатијих бестселер писаца који је увек спреман да фуриозан опис личних фрустрација и адолесцентиног егзибиционизма брани ако треба и добрим шибањем.

Светислав Басара је у овом разговору изабрао да буде толерантан према тривијалној литератури Мирјане Бобић-Мојсиловић, али зато не пропушта да по ко зна који пут помене Нову српску политичку мисао чији читаоци сигурно неће читати Марка Видојковића јер је он наводно анти-Србин. Светислав Басара се жали на сиромаштво тема и по њему чак и књиге из високе литературе почињу да бивају билтени одређених политичких групација. Он с правом каже да један Борхес данас не би имао никакву прођу али не даје одговор зашто пролазе књиге Марка Видојковића, који савим сигурно није нови Борхес. За Светислава Басару је најважније да у роману Слободана Владушића *Форвард* нема србовања, зато је он у наставку разговора великодушно амнестиран од напада и дисквалификација.

Изненађује веома приземан ниво овог разговора, недостатак озбиљне анализе феномена бестселера и утицаја на формирање литерарног укуса и културног обрасца. Велика читаност сама по себи не дисквалификује ниједну књигу, али она сигурно није главни и једини аргумент у књижевно-теоријским расправама. Читалачка публика се

данас формира путем јасно профилисаних медијских и политичких кампања, али публика сигурно није бесловесна стока, како ју је оквалификовао Светислав Басара. Читање је такође искуство не мање интимно и не мање важно за проживљавање, истиче Борхес. А суштина читања и јесте у одупирању разарајућој лавини популизма, свеопштој банализацији и испразности које често можемо препознати у најчитанијим књигама.

Милош Црњански је у реаговањима на рецепцију његовог књижевног дела записао: „Пре свега код нас постоји обичај, кога се придржавају сви пигмеји који раде по сутеренима литературе – да се мрзи, страсно мрзи сваки онај који пише са талентом. Од најновијих мало ће њих остати. Треба се уздати у се. Још из времена Скерлића, код нас је критика била скоро увек лична, политичка, кликашка а врло ретко приказ књига за читаоца. Критика и од нас неће бити само вика на пијацама него ће писац моћи да рачуна са људима који ће запазити и оно што је у делу била интелектуална интенција писца.“

Овај претенциозно уприличен разговор о најчитанијим књигама на страницама културног додатка *Политике* више је личио на вику на пијаци него на озбиљно разматрање проблема бестселера и њихов утицај на наш књижевни и културни живот. На делу је схватање литературе као лиценце за испољавање фрустрирајућег „индивидуализма“, који је далеко од креативног књижевног поступка. Овај амбициозно замишљен разговор показао нам је профил и актуелне досеге културног додатка *Политике*.